

Vapaan sivistystyön tutkijatapaaminen, Varkaus 08/14

Tohtoriopiskelija Jenni Pätäri (UTA/EDU) (jenni.patari@sivistystyo.fi)

Ohjaaja: professori Anja Heikkinen

Esitystyyppi: Tutkimussuunnitelman esittely

Esityksen otsikko: Tutkimussuunnitelman terävöittämistä. Tieteentutkimusta käytännön hyväksi – Mahdoton yhtälö?

Aineisto: Tiivistelmä tutkimussuunnitelmasta

Tutkimus-käytäntöyhteys vapaassa sivistystyössä. Vapaan sivistystyön tiedontahto.

1 Orientaatio ja päätutkimustehtävä

Niin suomalaisen tieteen kuin vapaan sivistystyön tilasta ollaan huolissaan. Molemmat on valjastettu yhteiskunnallisen kehittämisen välineiksi, joiden tulee pystyä puolustamaan paikkaansa kilpailussa julkisista resursseista. Julkisten resurssien säätelyyn liittyy voimistuvia vaatimuksia tuloksellisuudesta ja molemmille kentille on asetettu uusia tehtäviä. Toiminnan tulee tuottaa välitöntä hyötyä taloudelle ja muulle yhteiskunnalle. Molemmilla kentillä kamppaillaan resurssiongelmien ja niihin liittyvien uskottavuuskysymysten kanssa. Resurssiriippuvuutta seuraa tilivelvollisuus ja tilivelvollisuus resursoijaa kohtaan uhkaa molempia kenttiä perinteisesti määrittänyttä autonomiaa. Valta päättää resursseista tuo mukanaan vallan ohjailla näitä kenttiä. Molempien vaikuttavuuden osoittamiseksi tarvittaisiin aikaa ja jatkuvuutta - asioita, joita aikuiskasvatustieteen ja vapaan sivistystyön osalta ei aikuiskoulutus- tai tiedepolitiikka ole viime vuosina kyennyt järjestämään. Luottamus tieteeseen kuten luottamus vapaaseen sivistystyöhön on perinteisesti tarkoittanut luottamusta poliittiseen ja moraaliseen edistykseen. Nyt ne näyttävät perustavanlaatuisella tavalla uhatuilta. Ketä tämä palvelee? Millaista tulevaisuutta näin rakennetaan? Millaisen elintilan kuvatunkaltaiset reunaehdot jättävät aikuisuuden, kasvun ja sivistyksen kysymyksille?

Tutkimukseni tarttuu mm. em. kysymyksiin kriittisen meta-analyysin keinoin.

Päätutkimustehtävänä on tarkastella, kuinka vapaan sivistystyön tutkimus linkittyy alan käytäntöihin ja arkitodellisuuteen eri vuosikymmeninä. Samalla väitös luo näköalaa tutkimuksen ja käytännön välisten suhteiden sekä tältä pohjalta vapaan sivistystyön yhteiskuntasuhteen muotoutumiseen eri aikakausina. Se pyrkii vahvistamaan niin aikuiskasvatustieteen kuin vapaan sivistystyön yhteiskunnallista arvostusta tieteellisen tutkimuksen peruseriaatteista tinkimättä. Tutkimuksessa yhdistyvät aikuiskasvatuksellinen, historiallinen, sosiologinen sekä tieteentutkimuksellinen lähestymistapa.

2 Tutkimusasetelma sekä tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Avainsanat: vapaa sivistystyö, aikuiskasvatustiede, vaikuttavuus, disiplinautuminen, tutkimus-käytäntöyhteys, Foucault.

Päätutkimustehtävä. Päätutkimustehtävänani on tarkastella, kuinka vapaan sivistystyön tutkimus linkittyy alan käytäntöihin ja arkitodellisuuteen eri vuosikymmeninä. Tutkimus on meta-analyysi alan opinnäytetutkimuksesta.

Metodologiset lähtökohdat: Tutkimuksen keskeisen teoreettismetodologisen viitekehyksen muodostaa Foucault’lainen historiallistava genealogia (Foucault 1969 ja 1975; Alhanen 2007; Saari 2011). Tutkimuksessa sovelletaan ja koetellaan erityisesti kasvatustieteilijä Antti Saaren (2011) väitöstutkimuksessaan kehittelmää foucault’laista metodologiaa tieteenalan tarkasteluun. Tutkimuksessa on myös toiminta- ja yhteistutkimuksellisia piirteitä ja se on myös siten tutkimuskäytäntöyhteyksiin panostava (mm. Kemmis & Wilkinson 1998; Vähämäki 2010). Tämän mahdollistaa Sivistystyön Vapaus ja Vastuu -ohjelmatoiminta (SVV), erityisesti Pirkanmaan tutkivat opintokerhot ja niissä syntyneet aineistot.

Alustavat tutkimuskysymykset: kysymykset jäsentyvät kolmeen teemaan foucault’laisten tutkimusakselien mukaisesti (vrt. Saari 2011, 80-88):

I	Tieto	– Mitkä aiheet, käsitteet ja kategoriat muodostuvat aineistossa keskeisiksi ja miten niiden kanssa toimitaan? Miten vapaata sivistystyötä legitimoidaan suhteessa käytäntöön?– Miten tutkimus pyrkii eri tavoin tuomaan vapaan sivistystyön tutkimuksen kohteeksi, ts. miten tutkimus legitimoit itsensä?
II	Subjekti	– Millaiset subjektit ottavat osaa ja voivat ottaa osaa diskurssiin? Keihin auktoriteetteihin viitataan ja mitä siitä seuraa?– Miten tutkija asemoituu suhteessa kohteeseensa?– Millaiset subjektipositiot esitetään tiedontuotannon kannalta mahdolltomina?
III	Valta	– Miten aineistosta konstruoitava vapaan sivistystyön diskursiivinen muodostelma kytkee yksilöä koskevan tieteellisen tiedon hallinnan päämääriin?– Minkälaiset strategiset sommitelmat tekevät näkyväksi ja ottavat haltuun tutkimuksen kohteen (ts. miten kohde objektivoidaan)?

Tutkimusmenetelmät: Tutkimusaineistoja analysoidaan laadullisen ja määrällisen sisällönanalyysin sekä kriittisen diskurssianalyysin keinoin (esim. Fairclough 1997; 2003). Lisäksi analyysiä tehdään osin yhteistutkimuksellisesti osana SVV-toimintaa.

Tutkimusaineisto: Päätutkimusaineiston muodostaa vapaasta sivistystyöstä tehty opinnäytetutkimus (väitöskirjat, lisensiaatintyöt, pro gradut). Muita aineistoja ovat mm. SVV-ohjelmatoiminnassa syntyneet aineistot. Lisäksi aineistoa kontekstoidaan historiallisesti lainsäädäntö- ja asetusasiakirjojen avulla sekä suhteutetaan laajempaan vapaan sivistystyön diskurssiin tarkastelemalla esim. alan keskeisiä julkaisuja kuten kirjoittelua vapaan (kansan)sivistystyön vuosikirjoissa sekä Aikuiskasvatus-lehdessä.

Aiempi tutkimus: Suomalainen aikuiskasvatustieteellistä tieteenalahistoriaa käsittelevä tutkimus on vähäistä. Kasvatustieteen puolella tuorein tutkimus on Saaren (2011) väitöstutkimus, jota ovat edeltäneet muun muassa Taimo Iisalon (1977) ja Paavo Päivänsalon (1971) tutkimukset sekä Sirkka Ahosen (1998) katsaus (ks. Siljander 2011). Aikuiskasvatuksen ja -koulutuksen puolelta on sovellettavissa esimerkiksi Heikkisen (2012) analyysi ammattikasvatuksen muotoutumisesta akateemiseksi oppiaineeksi politiikan, teollisuuden ja yliopistojen vuorovaikutuksen tuloksena (ks. myös OPM 2009).

Aikataulu: Tavoitteena on toteuttaa tutkimus täyspäiväisesti tutkien ja muusta ansiotyöstä vapaana viidessä vuodessa vuosien 2013-2018 aikana. Se etenee aineistonkeruun ja alustavan analyysin muodossa. Edistymistä hidasti syksyyn 2014 asti rahoitukseen liittyvät ongelmat, jotka päättyivät tohtoriopiskelijan työsuhteen alkamiseen 1.9.2014 Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden yksikössä.